Ósmoklasista Online
BIBLIOTEKA ÓSMOKLASISTY

Powtórka + sprawdzian z odpowiedziami

Części mowy

Język polski · klasy 7–8 (przyda się też w klasach 4–6)

Każdy klocek to inna część mowy. Ten kolor będzie wracał w całym arkuszu.

21	33	30
zadań	punktów	minut

Jak z tego korzystać

1. **Przeczytaj notatkę i planszę** (3 strony), zapamiętaj kolory.
2. **Rozwiąż sprawdzian w 30 minut**, bez zaglądania do klucza.
3. **Sprawdź wynik** w kluczu, przeczytaj omówienia błędnych zadań i ćwicz online.

Wersja dla ucznia (sam arkusz do druku) jest w osobnym pliku.

Notatka (1/2): części mowy

> Część mowy ustalasz po **pytaniu** i **roli wyrazu w zdaniu**, a nie po znaczeniu. „Bieg” nazywa czynność, ale odpowiada na pytanie *co?*, więc jest rzeczownikiem.

Część mowy	Pytanie / rola	Przykłady	Odmienia się?
rzeczownik	kto? co?	dom, Ola, radość	tak
czasownik	co robi? co się z nim dzieje?	biegnie, spał, będzie czytać	tak
przymiotnik	jaki? który? czyj?	wysoki, miła, drewniany	tak
liczebnik	ile? który z kolei?	trzy, piąty, pięcioro	tak
zaimek	zastępuje inną część mowy	ja, ten, kto, tam	tak*
przysłówek	jak? gdzie? kiedy?	szybko, wczoraj, głośno	nie
przyimek	łączy się z rzeczownikiem	do, w, nad, koło	nie
spójnik	łączy wyrazy i zdania	i, ale, że, lecz	nie
partykuła	zmienia sens: nie, czy, -by, niech	nie, czy, niech	nie
wykrzyknik	wyraża emocję	och, hej, ach	nie

* Zaimki przysłowne (tu, tam, wtedy, jak) pytają o miejsce, czas lub sposób jak przysłówki, ale zastępują inny wyraz, więc w szkole to zaimki. Nie odmieniają się. Pierwsze pięć wierszy to części mowy odmienne, pozostałe pięć nieodmienne.

Siedem przypadków (na przykładzie wyrazu „pies”)

mianownik	dopełniacz	celownik	biernik	narzędnik	miejscownik	wołacz
kto? co?	kogo? czego?	komu? czemu?	kogo? co?	(z) kim? (z) czym?	(o) kim? (o) czym?	o!
jest pies	nie ma psa	przyglądam się psu	widzę psa	idę z psem	myślę o psie	psie!

Czasownik ma sześć kategorii

osoba
ja, ty, on…

liczba
pojedyncza, mnoga

czas
przeszły, teraźniejszy, przyszły

tryb
oznajmujący, rozkazujący, przypuszczający (*-by-*)

aspekt
dokonany (zrobić), niedokonany (robić)

strona
czynna, bierna, zwrotna

W czasie przeszłym i w trybie przypuszczającym czasownik ma też **rodzaj**: zrobiłem, zrobiłam, zrobiłabym.

Plansza: jak rozpoznać część mowy

Powieś nad biurkiem albo zrób zdjęcie. Zacznij od jednego pytania, potem idź w dół po swojej stronie.

① Czy wyraz zmienia formę (*dom – domu – domowi, biegnie – biegł*)?

TAK, wyraz się odmienia

- ② Odpowiada na pytanie **kto? co?** i ma stały rodzaj → **rzeczownik**
- ② Zmienia się razem z rzeczownikiem: **jaki? który? czyj?** → **przymiotnik**
- ② Określa liczbę lub kolejność: **ile? który z kolei?** → **liczebnik**
- ② **Zastępuje** inny wyraz: ja, ty, on, ten, kto → **zaimek**
- ② Ma osobę, czas i tryb: **co robi? co się z nim dzieje?** → **czasownik**

NIE, ma jedną formę

- ② Odpowiada na **jak? gdzie? kiedy?** i określa czasownik (ale *tu, tam, wtedy, jak* to zaimki) → **przysłówek**
- ② Stoi **przed rzeczownikiem**: do, w, nad, koło → **przyimek**
- ② **Łączy** wyrazy lub zdania: i, ale, że, lecz → **spójnik**
- ② **Zmienia sens** zdania: nie, czy, niech, -by → **partykuła**
- ② **Wyraża emocję**: och, hej, ach! → **wykrzyknik**

Przykład krok po kroku: zdanie z okładki

Wyraz	Co sprawdzam	Wynik
Och	nie odmienia się, wyraża emocję	wykrzyknik
trzej	odmienia się (trzech, trzem), odpowiada na pytanie *ile?*	liczebnik
koledzy	odmienia się, odpowiada na pytanie *kto?*	rzeczownik
szybko	nie odmienia się, *jak czytają?*	przysłówek
czytają	odmienia się przez osobę i czas, *co robią?*	czasownik
ciekawą	odmienia się razem z rzeczownikiem, *jaką książkę?*	przymiotnik
książkę	odmienia się, *co czytają?*	rzeczownik

Trzy pułapki

- **Stopniowanie to nie odmiana (w szkole).** „Szybko – szybciej – najszybciej” to wciąż jeden przysłówek, bo nie zmienia się przez przypadki ani rodzaje.
- **Ten sam wyraz bywa różną częścią mowy.** „Wstałem rano” (przysłówek), ale „Każde rano zaczynam od wody” (rzeczownik). Decyduje zdanie, nie sam wyraz.
- **Znaczenie nie wystarcza.** „Bieg”, „spacer” i „smutek” nie są czasownikami ani przymiotnikami: odpowiadają na pytanie *co?*.

Notatka (2/2): imiesłowy i najczęstsze błędy

Imiesłowy wyrastają z czasownika

czasownik — czytać, napisać

Imiesłowy **przymiotnikowe**
odmieniają się jak przymiotniki

czynny
-ący
czytający, biegnący
kto co robi

bierny
-ny, -ony, -ty
napisany, zrobiony, umyty
co z tym zrobiono

Imiesłowy **przysłówkowe**
nieodmienne, jak przysłówki

współczesny
-ąc
idąc, czytając
dzieje się razem z czynnością

uprzedni
-łszy, -wszy
zjadłszy, przeczytawszy
tylko od czasowników dokonanych

Cztery błędy, które kosztują punkty

✗ ~~Poszłem wczoraj na trening.~~

✓ **Poszedłem wczoraj na trening.**

W rodzaju męskim czasu przeszłego temat brzmi „poszedł-": poszedłem, poszedłeś, poszedł. Formy z „-szł-" należą do rodzaju żeńskiego i niemęskoosobowego: poszłam, poszła, poszły.

✗ ~~Chciałbym wziąść udział w konkursie.~~

✓ **Chciałbym wziąć udział w konkursie.**

Bezokolicznik tego czasownika brzmi „wziąć". Końcówka „-ść" przychodzi z analogii do „iść" i „znaleźć", ale tu jest błędem — także w formach pochodnych: wzięłam, wzięliśmy.

✗ ~~Ten odcinek był bardziej ciekawszy od poprzedniego.~~

✓ **Ten odcinek był ciekawszy od poprzedniego.**

Stopień wyższy tworzy się albo przyrostkiem „-szy", albo wyrazem „bardziej" — nigdy obydwoma naraz. Tak samo błędne jest „najbardziej najlepszy".

✗ ~~Wracając ze szkoły, zaczął padać deszcz.~~

✓ **Kiedy wracałem ze szkoły, zaczął padać deszcz.**

Imiesłów przysłówkowy wymaga, żeby obie czynności wykonywała ta sama osoba. Tutaj wracałeś ty, a padał deszcz — więc trzeba użyć zdania podrzędnego z „kiedy".

Jak się uczyć, żeby to zostało

1. Zrób jedną tabelę dziesięciu części mowy z trzema kolumnami: pytanie, przykład, czy się odmienia. Przy każdym zadaniu sprawdzaj wyraz tą tabelą, zamiast zgadywać ze znaczenia.
2. Ćwicz rozpoznawanie na zdaniach, nie na luźnych wyrazach — ten sam wyraz bywa różną częścią mowy: w zdaniu „Jest zimno" to przysłówek, w zdaniu „Zimno dokuczało nam przez całą noc" rzeczownik.
3. Imiesłowy ćwicz parami czasowników. Od niedokonanego „czytać" utworzysz czytający, czytany i czytając; od dokonanego „przeczytać" — przeczytany i przeczytawszy. Zobaczysz od razu, której formy nie da się utworzyć.

Sprawdzian z części mowy

Czas: 30 minut. Punkty: 33. Odpowiedzi zaznaczaj lub wpisuj długopisem.

Imię i nazwisko: _____ Klasa: _____ Data: _____ Wynik: / 33

A Zadania zamknięte i prawda/fałsz

Wybierz jedną odpowiedź albo oceń zdania.

1 W którym zdaniu wyraz zapisany wielkimi literami jest PRZYMIOTNIKIEM? 1 pkt

A. Jutro WYJEDZIEMY na wycieczkę.
B. Ala miała PIĘKNY ogród pełen kwiatów.
C. ONA zawsze pomaga kolegom.
D. Kupiliśmy DWA bilety do kina.

2 W którym zdaniu wyraz zapisany wielkimi literami jest bezokolicznikiem? 1 pkt

A. PŁYWANIE jest zdrowe.
B. Latem lubię PŁYWAĆ w jeziorze.
C. Wczoraj PŁYWAŁEM w basenie.
D. Mój brat jest dobrym PŁYWAKIEM.

3 W którym wypowiedzeniu czasownik jest użyty w trybie rozkazującym? 1 pkt

A. Zamknąłbym okno.
B. Zamknęłam okno.
C. Zamknij okno.
D. Zamknę okno.

4 W którym zdaniu wyraz zapisany wielkimi literami jest liczebnikiem? 1 pkt

A. PIĘKNY ogród rozciągał się tuż za naszym starym domem
B. Do parku przyszło DWUDZIESTU uczniów z naszej klasy
C. Zjadłem ŚNIADANIE w kuchni tuż przed wyjściem z domu
D. Pociąg do Gdańska odjechał dziś BARDZO wcześnie rano

5 W którym zdaniu wyraz zapisany wielkimi literami jest PRZYSŁÓWKIEM? 1 pkt

A. Dziewczynka biegła BARDZO szybko przez łąkę.
B. Ptaki ŚPIEWAŁY o poranku w ogrodzie.
C. Na stole leżała DUŻA księga.
D. Chłopiec wszedł do POKOJU.

6 Który z podanych wyrazów jest liczebnikiem zbiorowym? 1 pkt

A. trzeci
B. trzy
C. troje
D. półtora

7 W którym zdaniu zaimek osobowy użyty po przyimku ma poprawną formę? 1 pkt

A. Czekałam na jego przed szkołą.
B. Poszłam do niego po zeszyt.
C. Usiadłam koło jej na ławce.
D. Dostałam od jego długi list.

8 Zdanie: Jutro ODWIEDZIMY babcię. Jaką formę ma czasownik zapisany wielkimi literami? 1 pkt

A. czas teraźniejszy, liczba mnoga, 1. osoba
B. czas przyszły, liczba pojedyncza, 1. osoba
C. czas przeszły, liczba mnoga, 3. osoba
D. czas przyszły, liczba mnoga, 1. osoba

9 W którym zdaniu występuje nieosobowa forma czasownika zakończona na -no lub -to? 1 pkt

A. Wczoraj otwarto nowy basen.
B. Nowy basen jest bardzo duży.
C. Ratownicy pilnują basenu.
D. Jutro pójdę na basen.

10 W którym zdaniu wyraz zapisany wielkimi literami jest przyimkiem złożonym? 1 pkt

A. Kot schował się POD łóżko.
B. Szliśmy PRZEZ gęsty las.
C. Pies czekał PRZED domem.
D. Mysz wybiegła SPOD szafy.

11 Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń dotyczących odmiany wyrazów. 2 pkt

	P	F
1. Przymiotnik odmienia się przez przypadki, liczby i rodzaje.	☐	☐
2. Przysłówek odmienia się przez przypadki.	☐	☐

12 Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń dotyczących aspektu czasownika. 2 pkt

	P	F
1. Czasowniki niedokonane mają czas przyszły złożony, np. „będę pisać”.	☐	☐
2. Czasowniki dokonane mają czas teraźniejszy.	☐	☐

13 Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń dotyczących imiesłowów przysłówkowych. 2 pkt

	P	F
1. Imiesłów przysłówkowy współczesny ma zakończenie -wszy, np. „zaśpiewawszy”.	☐	☐
2. Imiesłowy przysłówkowe odmieniają się przez przypadki.	☐	☐

B Dopasuj i uzupełnij

Połącz elementy, wpisz brakujące formy.

14 Dopasuj formy czasownika „pisać” do ich opisu. 4 pkt

1. pisałyśmy .....
2. napiszesz .....
3. piszcie .....
4. pisałbym .....

A. 2. osoba liczby mnogiej trybu rozkazującego

B. 1. osoba liczby pojedynczej trybu przypuszczającego

C. 2. osoba liczby pojedynczej czasu przyszłego prostego

D. 1. osoba liczby mnogiej czasu przeszłego, rodzaj niemęskoosobowy

15 Dopasuj do każdego zdania nazwę przypadka, w którym występuje rzeczownik zapisany wielkimi literami. 5 pkt

1. Podarowałem KOLEDZE nową grę. .....
2. Wieczorem rozmawialiśmy o FILMIE. .....
3. Codziennie jeżdżę do szkoły ROWEREM. .....
4. Niestety, nie mam dziś CZASU. .....
5. MARKU, podejdź tutaj! .....

A. wołacz

B. narzędnik

C. dopełniacz

D. celownik

E. miejscownik

16 Uzupełnij zdanie czasownikiem „zamknąć” w 2. osobie liczby pojedynczej trybu rozkazującego: ..... drzwi, bo jest przeciąg. 1 pkt

17 Uzupełnij zdanie rzeczownikiem „dziecko” w narzędniku liczby mnogiej: Pani bawiła się z ..... w ogrodzie. 1 pkt

18 Uzupełnij zdanie. W zdaniu Przeczytałem ciekawą książkę wyraz „ciekawą” jest przymiotnikiem w przypadku ..... . 1 pkt

19 Uzupełnij zdania właściwą formą czasownika podanego w nawiasie. 2 pkt

Ona (1) ..... (PISAĆ, czas przeszły) list do koleżanki. My (2) ..... (CZYTAĆ, czas przyszły) tę książkę w przyszłym tygodniu.

C Zadania otwarte

Zapisz pełną odpowiedź. Podaj komplet kategorii.

20 1 pkt

NASZ pies BARDZO lubi TRZY rzeczy: spacery, piłkę i kości.

Nazwij części mowy, którymi są wyrazy zapisane wielkimi literami w podanym zdaniu.

21 2 pkt

Drodzy koledzy! Czy naprawdę chcemy, żeby nasz park zamienił się w śmietnik? Przyjdźcie w sobotę o dziesiątej i posprzątajmy go razem. Zabierzcie rękawice i dobry humor. Pokażmy wszystkim, że nam zależy!

Wypisz z tekstu dwa czasowniki w trybie rozkazującym. Wyjaśnij, jaką funkcję pełnią te formy w tym przemówieniu.

Klucz odpowiedzi i punktacja

Nr	Odpowiedź	Pkt
1	B	1
2	B	1
3	C	1
4	B	1
5	A	1
6	C	1
7	B	1
8	D	1
9	A	1
10	D	1
11	1–P, 2–F	2
12	1–P, 2–F	2
13	1–F, 2–F	2
14	1–D, 2–C, 3–A, 4–B	4
15	1–D, 2–E, 3–B, 4–C, 5–A	5
16	Zamknij / zamknij	1
17	dziećmi	1
18	bierniku / biernik	1
19	pisała; będziemy czytać / będziemy czytali / będziemy czytały	2
20	NASZ – zaimek (przymiotny), BARDZO – przysłówek, TRZY – liczebnik (główny). (1 pkt – poprawne nazwanie wszystkich trzech części mowy: NASZ – zaimek, BARDZO – przysłówek, TRZY – liczebnik. 0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna.)	1
21	Przyjdźcie, zabierzcie. Te czasowniki wzywają słuchaczy do działania – mówca namawia kolegów, żeby przyszli w sobotę i razem posprzątali park. (1 pkt – wypisanie dwóch czasowników w trybie rozkazującym spośród: przyjdźcie, posprzątajmy, zabierzcie, pokażmy (wpisanie formy z innego trybu, np. „chcemy", „zależy" – 0 pkt). 1 pkt – wyjaśnienie funkcji: nakłanianie, zachęcanie, wzywanie odbiorców do działania (udziału w sprzątaniu). Razem 2 pkt.)	2
	Razem	**33**

Mój wynik

Część	Mam	Maks.
A. Zamknięte i prawda/fałsz		16
B. Dopasuj i uzupełnij		14
C. Zadania otwarte		3
Razem		**33**

Orientacyjna ocena

Wynik	Ocena
poniżej 30%	**1**
30–49%	**2**
50–74%	**3**
75–89%	**4**
90–99%	**5**
100%	**6**

Skala orientacyjna. Nauczyciel może przyjąć inne progi.

Omówienie zadań

> Przy błędzie nie przepisuj samej odpowiedzi. Przeczytaj regułę i zrób od razu własny przykład.

1. Wyraz „PIĘKNY” określa cechę rzeczownika „ogród” i odmienia się przez przypadki, liczby i rodzaje – jest przymiotnikiem.

2. Bezokolicznik to nieosobowa forma czasownika zakończona na -ć, -c lub -ść: „pływać”. „Pływanie” i „pływak” to rzeczowniki, „pływałem” – osobowa forma czasownika.

3. Tryb rozkazujący wyraża polecenie lub prośbę: zamknij. Pozostałe formy to tryb przypuszczający, czas przeszły i czas przyszły.

4. Wyraz „dwudziestu” to liczebnik główny, określający liczbę osób - w tym przypadku uczniów, którzy przyszli do parku.

5. Wyraz „BARDZO” określa stopień cechy i odpowiada na pytanie jak? w jakim stopniu?, więc jest przysłówkiem.

6. „Troje” to liczebnik zbiorowy (np. troje dzieci). „Trzeci” – porządkowy, „trzy” – główny, „półtora” – ułamkowy.

7. Po przyimkach zaimki „on”, „ona”, „ono”, „oni” przybierają formy z początkowym n-: do niego, na niego, koło niej, od niego. Dlatego poprawne jest tylko zdanie B. W pozostałych powinno być: „na niego”, „koło niej”, „od niego”.

8. „Odwiedzimy” to czas przyszły prosty (jutro, dokonany), końcówka -my wskazuje liczbę mnogą i 1. osobę.

9. „Otwarto” to nieosobowa forma czasownika – nie wskazuje wykonawcy czynności. W pozostałych zdaniach czasowniki mają formy osobowe (jest, pilnują, pójdę).

10. Przyimki złożone powstały z połączenia dwóch przyimków, np. spod (z + pod), znad (z + nad), zza (z + za), sprzed (z + przed). „Spod” jest więc przyimkiem złożonym. „Pod”, „przez” i „przed” to przyimki proste.

11. 1. Prawda – np. dobry, dobra, dobrego, dobrzy. 2. Fałsz – przysłówek się nie odmienia; wiele przysłówków można jedynie stopniować (szybko – szybciej – najszybciej).

12. 1. Prawda – czas przyszły złożony tworzą tylko czasowniki niedokonane. 2. Fałsz – czasowniki dokonane nie mają czasu teraźniejszego (np. „napiszę” to już czas przyszły).

13. Fałsz: imiesłów przysłówkowy współczesny nie ma zakończenia -wszy — tworzymy go z zakończeniem -ąc (śpiewając, czytając), a zakończenia -łszy i -wszy (np. „zaśpiewawszy”) ma imiesłów przysłówkowy uprzedni. Fałsz: imiesłowy przysłówkowe nie odmieniają się przez przypadki — są nieodmienne, podobnie jak przysłówki; przez przypadki odmieniają się imiesłowy przymiotnikowe.

14. „Pisałyśmy” – my (dziewczęta) w czasie przeszłym; „napiszesz” – ty w czasie przyszłym prostym; „piszcie” – polecenie skierowane do was; „pisałbym” – ja w trybie przypuszczającym.

15. KOLEDZE – komu? czemu? – celownik. (o) FILMIE – o kim? o czym? – miejscownik. ROWEREM – (z) kim? (z) czym? – narzędnik. CZASU – kogo? czego? (nie mam czego?) – dopełniacz. MARKU – forma zwrotu do kogoś – wołacz.

16. Tryb rozkazujący, 2. osoba liczby pojedynczej: (ty) zamknij.

17. Rzeczownik „dziecko” w liczbie mnogiej ma formę „dzieci”, a w narzędniku (z kim?) – „dziećmi”.

18. Pytanie: kogo? co? przeczytałem – ciekawą książkę. To biernik.

19. (1) „pisała” – czas przeszły, 3. osoba liczby pojedynczej, rodzaj żeński (podmiot „ona”). (2) „będziemy czytać” – czasownik niedokonany „czytać” tworzy czas przyszły złożony: forma „będziemy” + bezokolicznik albo + forma osobowa czasu przeszłego („będziemy czytali” – rodzaj męskoosobowy, „będziemy czytały” – rodzaj niemęskoosobowy). Wszystkie trzy warianty są poprawne.

20. „Nasz” zastępuje przymiotnik (czyj?) – to zaimek; „bardzo” określa czasownik (jak?) – przysłówek; „trzy” określa liczbę – liczebnik.

21. Tryb rozkazujący wyraża polecenie, prośbę lub zachętę. W tekście w tym trybie są: przyjdźcie, zabierzcie (2. os. lm) oraz posprzątajmy, pokażmy (1. os. lm – mówca włącza siebie do grupy). W przemówieniu takie formy służą perswazji – nakłaniają odbiorców do działania. „Chcemy” i „zależy” to czasowniki w trybie oznajmującym.

Sprawdź się jeszcze raz, tym razem online

W aplikacji dostajesz **15 nowych pytań z części mowy** (losowanych z ponad 80 w banku), wynik od razu i regułę przy każdej odpowiedzi. Bez konta rozwiążesz pięć pytań na stronie, a darmowe konto daje pięć pytań dziennie.

osmoklasista-online.pl/test/polski/czesci-mowy

Zeskanuj telefonem

Pięć zdań do zapamiętania

1. Część mowy poznasz po **pytaniu** i **roli w zdaniu**, nie po znaczeniu.
2. Odmieniają się: rzeczownik, czasownik, przymiotnik, liczebnik i zaimek. Pozostałe części mowy się nie odmieniają (przysłówek tylko się stopniuje).
3. **Stopniowanie** (szybko, szybciej) to nie odmiana.
4. Imiesłów przysłówkowy wymaga **tego samego wykonawcy** obu czynności.
5. Formę nazywaj **kompletem kategorii**: rzeczownik to przypadek, liczba, rodzaj; czasownik to osoba, liczba, czas, tryb.

Ten sam materiał na stronach

- **Sprawdzian z części mowy** — 5 pytań z regułą, bez konta
- **Części mowy: zadania i reguły** — dział w stylu egzaminu
- **Sprawdzian ze składni** · **z ortografii i interpunkcji**

Autor: Karol Leszczyński (karol-leszczynski.pl). Zadania pochodzą z banku Ósmoklasisty Online: każde przeszło kontrolę poprawności, a klucz sprawdzono jeszcze raz przed publikacją pliku. Zauważyłeś błąd? Napisz: kontakt@osmoklasista-online.pl.

Wolno drukować i używać na lekcjach, w domu i na korepetycjach. Prosimy o nieprzesyłanie plików jako własnych.